

НАЦІОНАЛЬНИЙ БАНК УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
“УКРАЇНСЬКА АКАДЕМІЯ БАНКІВСЬКОЇ СПРАВИ
НАЦІОНАЛЬНОГО БАНКУ УКРАЇНИ”

ТИМОЩЕНКО КАРІНЕ САСУНІВНА

УДК [338.27:336.144.36](477)(043.3)

**ФІНАНСОВИЙ МЕХАНІЗМ
ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ
СУБ'ЄКТІВ ПІДПРИЄМНИЦТВА**

Спеціальність 08.00.08 – Гроші, фінанси і кредит

Автореферат дисертації
на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Суми – 2015

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана у Дніпропетровському національному університеті імені Олеся Гончара.

Науковий керівник – доктор економічних наук, доцент *Грабчук Оксана Миколаївна*, Дніпропетровський національний університет імені Олеся Гончара Міністерства освіти і науки України, завідувач кафедри фінансів.

Офіційні опоненти: доктор економічних наук, доцент *Балацький Євген Олегович*, завідувач кафедри управління та фінансово-економічної безпеки ДВНЗ «Українська академія банківської справи Національного банку України»;

кандидат економічних наук, *Аганова Марія Юріївна*, доцент кафедри фінансів Харківського національного економічного університету імені Семена Кузнеця.

Захист дисертації відбудеться 25 вересня 2015 р. о ____ год. на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 55.081.01 у Державному вищому навчальному закладі “Українська академія банківської справи Національного банку України” за адресою: 40000, м. Суми, вул. Петропавлівська, 57, зала засідань вченої ради.

З дисертацією можна ознайомитися у бібліотеці Державного вищого навчального закладу “Українська академія банківської справи Національного банку України” за адресою: 40000, м. Суми, вул. Покровська, 9/1.

Автореферат розісланий “ ____ ” серпня 2015 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради,
доктор економічних наук, доцент

Т. Г. Савченко

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. Поступальний розвиток економічної науки на фоні динамічних реалій сучасного економічного життя визначає необхідність узгодження теоретико-методологічного підґрунтя наступних наукових пошуків. Досить часто семантична широта термінології, що використовується, призводить до зміщень у інтерпретації результатів досліджень чи навіть до суттєвих помилок. Неоднозначність та суб'єктивізм наукових доробків суттєво зменшує достовірність їх результатів, що стосується як найбільш актуальних та сучасних напрямів досліджень, так і вже визначених та апробованих. Зокрема, наукове обґрунтування фінансового управління суб'єктами економічних відносин на макро-, мезо- та мікрорівнях часто стосується їх фінансової безпеки, сутність якої, методи та способи досягнення, критерії оцінювання визначаються різними дослідниками досить неоднозначно. При цьому завдання досягнення фінансової безпеки в умовах швидкої змінності економічного середовища, його неоднорідності та невизначеності є нагальним та актуальним. Наведені вище тези значною мірою стосуються окремих суб'єктів підприємницької діяльності, оскільки вони найбільше підлягають негативним зовнішнім та внутрішнім небезпекам та загрозам та мають найменшу інерційність розвитку.

Загальнотеоретичні питання методологічних засад фінансової безпеки досить широко висвітлюються у працях О. Ю. Амосова, О. Ф. Арєф'євої, Т. Б. Кузенко, О. І. Барановського, І. А. Бланка, О. Є. Гудзь, Л. С. Мартюшевої, Р. С. Папехіна та багатьох інших. Методичні та прикладні аспекти дослідження фінансової безпеки суб'єктів підприємництва на мікрорівні висвітлено у працях М. Ю. Агапової, М. Бердара, Д. Ваньковича, К. С. Горячевої, О. М. Грабчук, О. А. Кириченко, Л. С. Мартюшевої, І. Б. Медведевої, І. О. Школьник тощо. Окремі аспекти теоретичних засад фінансового механізму фінансової безпеки суб'єктів господарювання висвітлено у працях Л. І. Абалкіна, О. В. Антонової, Є. О. Балацького, Т. Г. Васильців, Ю. М. Воробйова, Т. В. Гринько, І. В. Демченко, О. А. Івашко, С. М. Леонова, Т. Г. Савченко.

Проте реалії сучасності визначають недостатність існуючого теоретичного забезпечення функціонування фінансового механізму фінансової безпеки суб'єкта підприємництва, свідченням чого є відсутність більш-менш визначеної послідовності аналітичних операцій щодо оцінювання рівня фінансової безпеки, алгоритмізації процесів управління нею, порядку оцінювання впливу якісних і кількісних характеристик зовнішнього середовища на рівень фінансової безпеки, що спричиняє загрози розвитку суб'єкта господарювання в умовах невизначеності тощо. У зв'язку із комплексним характером дослідження невирішеним або недостатньо опрацьованим залишається достатньо великий обсяг питань, вирішення яких є необхідним для досягнення вищого рівня обґрунтованості використання механізму фінансової безпеки суб'єкта підприємництва. Важливість зазначеної проблематики, її актуальність та значущість вирішення обумовили вибір теми дослідження, її мету та завдання.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційну роботу виконано відповідно до основних напрямів наукових досліджень, проведених у межах науково-дослідних тем: «Фінансова інфраструктура народного господарства України: інвестиційно-інноваційні аспекти» (номер державної реєстрації 0109U000132), «Фінансовий механізм вирішення глобальних проблем: попередження економічних криз» (номер державної реєстрації 0112U000144), які виконувались у Дніпропетровському національному університеті імені Олеся Гончара.

До звітів за даними темами увійшли результати досліджень автора щодо структурної організації механізму фінансової безпеки суб'єктів підприємництва, а також сутності, форм прояву та методичних підходів до оцінки невизначеності реального сектора економіки.

Мета і завдання дослідження. Метою дисертаційного дослідження є наукове обґрунтування теоретичних засад, розробка методичних підходів та практичних рекомендацій щодо розвитку фінансового механізму фінансової безпеки суб'єктів підприємництва.

Для досягнення мети дослідження було поставлено і вирішено такі основні завдання:

- узагальнити теоретичне забезпечення функціонування фінансового механізму фінансової безпеки суб'єкта підприємництва;
- проаналізувати функціональне навантаження даного механізму;
- визначити особливості структурної організації фінансового механізму фінансової безпеки суб'єкта підприємництва у взаємозв'язку із способами інтерпретації його сутності;
- розробити методичні підходи до узагальнюючої оцінки рівня фінансової безпеки суб'єкта підприємництва в конкретних економічних умовах та провести оцінювання за даною методикою;
- проаналізувати існуюче методичне забезпечення формування фінансової безпеки суб'єктів підприємництва;
- обґрунтувати шляхи удосконалення організаційного забезпечення фінансового механізму фінансової безпеки суб'єкта підприємництва з урахуванням типології та ієрархії його завдань;
- визначити напрями адаптації даного механізму до умов невизначеності;
- удосконалити науково-методичне обґрунтування реалізації захисної функції фінансового механізму суб'єкта підприємництва в умовах агресивного економічного середовища.

Об'єкт дослідження – економічні відносини, що виникають у процесі формування та застосування фінансового механізму фінансової безпеки суб'єктів підприємництва.

Предметом дослідження є теоретичні засади і науково-методичне забезпечення функціонування фінансового механізму фінансової безпеки суб'єктів підприємництва.

Методи дослідження. У процесі дослідження застосовувалися загальні та спеціальні наукові методи, а саме: абстрагування (виявлення суб'єкт-об'єктних

та суб'єкт-суб'єктних опозицій фінансового механізму фінансової безпеки суб'єкта підприємництва); узагальнення (оцінка рівня фінансової безпеки суб'єктів підприємницької діяльності за однорідними групами підприємств, дослідження співвідношення функцій фінансового механізму фінансової безпеки суб'єктів підприємництва та керівних органів різних рівнів відповідальності; побудова типології завдань фінансового механізму фінансової безпеки суб'єктів підприємництва у розрізі керівних структур різних рівнів відповідальності); аналіз (виявлення взаємозв'язку між аксіомами, функціями та принципами функціонування фінансового механізму фінансової безпеки суб'єкта підприємницької діяльності; структурно-декомпозиційний аналіз організаційного забезпечення даного механізму); системний та синергетичний підходи (дослідження функціонального навантаження фінансового механізму фінансової безпеки суб'єкта підприємництва; аналіз субординаційних та координаційних зв'язків між ієрархічними рівнями форм забезпечення механізму; розробка напрямів адаптації фінансового механізму фінансової безпеки суб'єктів підприємництва до умов невизначеності); семантичний аналіз (дослідження понять «механізм», «економічний механізм», «фінансовий механізм», «фінансова безпека») та конструювання (уточнення складових поняття «фінансовий механізм фінансової безпеки суб'єкта підприємництва» та визначення його формулювання; формування ієрархії завдань фінансового механізму забезпечення фінансової безпеки суб'єкта підприємницької діяльності; розробка гіпотези існування взаємозв'язку між рівнем фінансової безпеки суб'єктів підприємництва та структурним співвідношенням видів економічної діяльності в економіці; конструювання паспорта фінансової безпеки суб'єкта підприємництва; формування теоретичної моделі мережі взаємодій керівних органів при функціонуванні фінансового механізму фінансової безпеки суб'єкта підприємництва, формування системи стратагем управління рівнем фінансової безпеки суб'єкта підприємництва в умовах агресивного економічного середовища); імовірнісний аналіз (визначення форми розподілу та рівня ентропії за окремими характеристиками суб'єктів підприємництва); кореляційно-регресійний аналіз (характеристика динаміки фінансового результату до оподаткування за окремими видами економічної діяльності).

Інформаційна база проведення досліджень: законодавчі і нормативні акти Верховної Ради України, Кабінету Міністрів України, Національного банку України; нормативні документи, аналітичні огляди, статистичні звіти міністерств і відомств України, інших органів державного і регіонального управління; офіційні дані Державної служби статистики України; звітні дані науково-дослідних організацій і установ; монографічні дослідження та наукові публікації.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у поглибленні теоретичних засад та обґрунтуванні ряду нових науково-методичних підходів до розвитку фінансового механізму фінансової безпеки суб'єктів підприємництва.

Найбільш вагомими науковими результатами дослідження є такі:

вперше:

- розроблено теоретичну модель мережі взаємодій керівних органів при функціонуванні фінансового механізму фінансової безпеки суб'єктів підприєм-

ництва на основі структурно-декомпозиційного аналізу організаційного забезпечення механізму, обґрунтованої ієрархії та типології його завдань з використанням системного підходу, що дало змогу виявити рекомендовану послідовність реалізації завдань та запропонувати елементи контролю за функціонуванням досліджуваного механізму;

удосконалено:

- методичні підходи до якісної оцінки рівня фінансової безпеки суб'єктів підприємства за рахунок формування уніфікованої сукупності ідентифікаційної інформації у формі паспорта фінансової безпеки на основі результатів оцінки адекватності існуючих одиничних та інтегральних індикаторів рівня фінансової безпеки. Використання паспорта фінансової безпеки дає змогу визначити позицію фінансової безпеки суб'єкта підприємства у конкретних економічних умовах;
- методико-практичні рекомендації щодо адаптації фінансового механізму фінансової безпеки суб'єктів підприємства до умов невизначеності за рахунок формування системи фільтрів управлінських дій в умовах невизначеності з урахуванням джерел її виникнення та моделювання рівноважного співвідношення фінансових потоків при розумінні рівноваги як такого розподілу, при якому зберігається структурна відповідність даних потоків;
- науково-методичне обґрунтування реалізації захисної функції фінансового механізму суб'єкта підприємства в умовах агресивного економічного середовища за рахунок формування системи стратегем, що являють собою стандартизовану сукупність заходів, реалізованих у певній послідовності, яка обирається залежно від результатів якісної оцінки рівня фінансової безпеки суб'єкта та тенденцій зміни індикаторів. Застосування системи стратегем дає змогу визначити послідовність реалізації ієрархічно організованої сукупності завдань фінансового механізму фінансової безпеки;

набули подальшого розвитку:

- теоретичні засади формування механізму фінансової безпеки суб'єкта підприємства на основі обґрунтування визначення даного механізму методом конструювання на основі системного підходу разом із уточненням формулювань його складових за результатами семантичного аналізу, що дало змогу визначити структурну організацію зазначеного механізму у широкому (як системи методів, важелів, інструментів, способів функціонування суб'єкта підприємницької діяльності, за якого стало забезпечуються його фінансові інтереси) та у вузькому (як системи фінансових методів, важелів, інструментів, способів досягнення такого фінансового стану суб'єкта підприємства, який характеризується стійкістю до зовнішніх та внутрішніх небезпек та загроз) розумінні;
- методологічні засади функціонування фінансового механізму фінансової безпеки суб'єкта підприємства за рахунок адаптації індерміністських аксіом функціонування складно організованих систем з гетерархічною структурною організацією до особливостей зазначеного механізму (загальності, неповторюваності, відкритості), виокремлення його специфічних функцій

(стабілізаційної, адаптаційної та захисної), що разом із встановленням взаємозв'язків між аксіомами, функціями та принципами на основі системного підходу дало змогу сформуванню змінної ієрархії завдань та суб'єкт-об'єктної опозиції механізму.

Практичне значення одержаних результатів полягає у використанні теоретичних і методологічних узагальнень та висновків дисертаційної роботи для побудови структурно цілісного фінансового механізму фінансової безпеки окремих суб'єктів підприємництва.

Практичне значення отриманих результатів дисертаційного дослідження підтверджується довідками про впровадження на підприємствах. Зокрема, у фінансово-управлінській діяльності ВСП «Шахтоуправління імені Героїв космосу» використано методичні розробки стосовно кількісної оцінки рівня фінансової безпеки, які включено в систему моніторингу фінансового стану суб'єкта господарювання (довідка від 17.01.2014 № 1/141). В аналітичній роботі фінансового відділу ТОВ «Павлоградський завод технологічного обладнання» використано розробки стосовно вектора фінансової безпеки суб'єктів господарювання, типології видів економічної діяльності за рівнем фінансової безпеки та індикаторної оцінки для розробки паспорта фінансової безпеки підприємства (довідка від 20.01.2014 № 28/15). У фінансово-аналітичній роботі та при розробці політики розвитку ПАО «ДТЕК Павлоградвугілля» на 2014–2016 рр. використано методичні підходи до оцінки рівня фінансової безпеки для розширення системи діагностики фінансового стану (довідка від 20.01.2014 № 1/178).

Результати досліджень також використовуються в навчальному процесі при викладанні дисциплін «Фінансова економіка», «Управління фінансовими ризиками», «Фінансово-економічні ризики», «Фінансова безпека», «Фінансовий менеджмент» у процесі підготовки студентів за напрямом 6.030508 – Фінанси і кредит та спеціальністю 7(8).03050801 – Фінанси і кредит (за спеціалізованими програмами) в Дніпропетровському національному університеті імені Олеся Гончара (акт впровадження від 26.11.2013, протокол № 5; акт впровадження від 14.11.2011, протокол № 3).

Особистий внесок здобувача. Дисертаційна робота є самостійним завершеним науковим дослідженням. Положення, розробки, результати, висновки і рекомендації, що виносяться на захист, одержані автором самостійно і знайшли відображення в опублікованих працях. З наукових праць, опублікованих у співавторстві, використані лише ті ідеї та положення, які є результатом власної роботи здобувача. Особистий внесок у працях, опублікованих у співавторстві, вказано у списку публікацій.

Апробація результатів дисертації. Основні положення та результати дослідження оприлюднені та отримали схвальну оцінку на наукових конференціях, у тому числі: Всеукраїнській науково-практичній конференції молодих вчених «Перспективи економічного розвитку» (Миколаїв, 2009); Міжрегіональній науково-практичній конференції «Перспективи розвитку економіки України: теорія, методологія, практика» (Луцьк, 2011); Міжнародній науково-практичній

конференції «Фінансова безпека та економічне зростання: домогосподарство, підприємство, регіон, держава» (Полтава, 2011); Міжнародній науково-практичній конференції «Геоелекономічні проблеми економічних відносин» (Київ, 2013); Міжнародній науково-практичній конференції «Економіка і менеджмент – 2013: перспективи інтеграції та інноваційного розвитку» (Дніпропетровськ, 2014); Міжнародній науково-практичній конференції «Економіка і менеджмент – 2015: перспективи інтеграції та інноваційного розвитку» (Дніпропетровськ, 2015).

Публікації. Наукові положення, висновки і результати дослідження опубліковано у 17 наукових працях, у тому числі у 3 колективних монографіях, 8 статтях у фахових наукових спеціалізованих виданнях (1 стаття у періодичних виданнях, які включені до міжнародних наукометричних баз), 6 публікаціях у збірниках матеріалів конференцій. Загальний обсяг опублікованих наукових праць складає 57,67 друк. арк., з яких особисто автору належить 8,78 друк. арк.

Структура та обсяг роботи. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків, додатків, списку використаних літературних джерел. Повний текст рукопису дисертаційної роботи складає 219 сторінок, містить 18 таблиць і 48 рисунків, список використаних джерел із 165 найменувань на 17 сторінках. Додатки займають 89 сторінок.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У першому розділі «**Теоретичні засади формування фінансового механізму фінансової безпеки суб'єкта підприємництва**» охарактеризовано сутність механізму фінансової безпеки суб'єкта підприємництва, основні методологічні аспекти його функціонування та структурну організацію.

Теоретичне підґрунтя формування фінансового механізму фінансової безпеки суб'єктів підприємництва є досить аморфним та потребує уточнення, що обумовлено розбіжностями в інтерпретації вихідних понять «економічна безпека», «фінансова безпека», «механізм», «економічний механізм» та «фінансовий механізм». Основною причиною таких розбіжностей є відсутність єдності в описі семантичних ядер понять та структуруванні їх складових. Загалом і фінансова безпека суб'єктів підприємництва, і відповідний фінансовий механізм можуть бути охарактеризовані у широкому та вузькому сенсах, виходячи із сприйняття їх сутності. У широкому сенсі фінансовий механізм фінансової безпеки суб'єкта підприємництва являє собою систему методів, важелів, інструментів, способів функціонування суб'єкта підприємницької діяльності; елементи даної системи повинні стало забезпечувати фінансові інтереси суб'єкта господарювання. У вузькому сенсі – це система фінансових методів, важелів, інструментів, способів досягнення такого фінансового стану суб'єкта підприємництва, який характеризується стійкістю до зовнішніх та внутрішніх небезпек та загроз. Більша широта інтерпретації обумовлює сприйняття зазначеного механізму як об'єктивного та системного утворення, що виникає в межах функціонуючого суб'єкта підприємницької діяльності.

Функціональне навантаження фінансового механізму фінансової безпеки суб'єкта підприємництва має ієрархічну організацію та будується із врахуванням аксіом загальності, неповторюваності та відкритості (рис. 1).

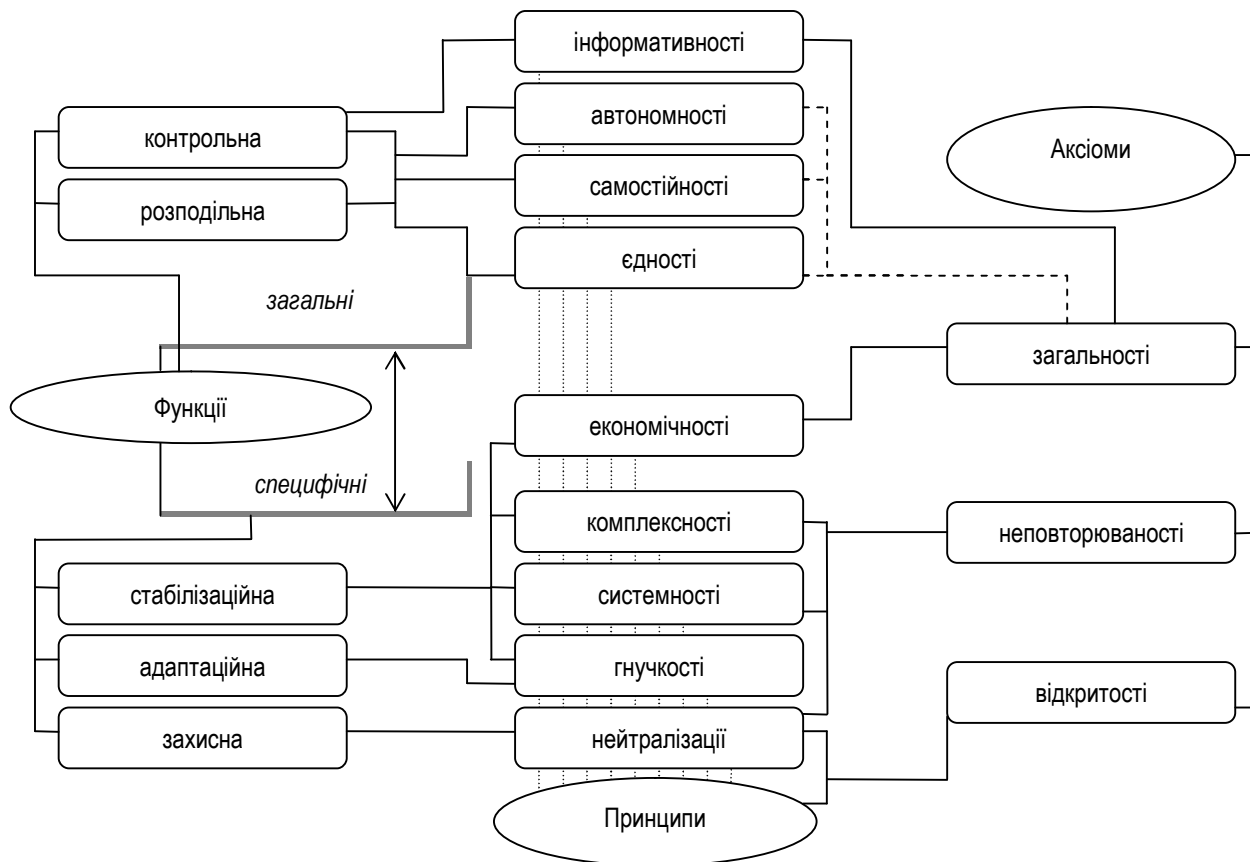

Рисунок 1 – Взаємозв'язок між аксіомами, функціями та принципами функціонування фінансового механізму фінансової безпеки суб'єкта підприємницької діяльності

Загальними функціями зазначеного механізму є розподільна і контрольна, що реалізуються в межах фінансового механізму суб'єкта підприємництва в цілому. Специфічними функціями є стабілізаційна (полягає у створенні та підтриманні рівноважного стану фінансів суб'єкта підприємництва, за якого звичайні коливання руху фінансових потоків в межах суб'єкта не призводять до порушення закономірностей його функціонування та розвитку), адаптаційна (полягає у створенні системи гнучкого та швидкого реагування на незначні флуктуації зовнішнього економічного середовища, що запобігатиме порушенню рівноважного розвитку суб'єкта підприємництва) та захисна (полягає у створенні вагомих фінансових протидій системним загрозам та небезпекам, що можуть призвести до кризового стану навіть за умови перебування суб'єкта підприємництва у стані стійкої фінансової рівноваги), які реалізуються в межах тільки фінансового механізму фінансової безпеки суб'єкта підприємництва.

До принципів фінансової безпеки суб'єкта підприємництва відносять принципи: єдності, автономності, самостійності, гнучкості, нейтралізації,

комплексності, системності, інформативності, економічності. Виявлення взаємозв'язку між аксіомами, функціями та принципами функціонування фінансового механізму фінансової безпеки суб'єкта підприємницької діяльності дало змогу сформуванню змінної ієрархії його завдань, що може бути деталізована та структурована відповідно до специфіки діяльності суб'єкта, його поточного стану, перспектив розвитку та конкретного переліку небезпек та загроз.

Структурна організація фінансового механізму фінансової безпеки суб'єкта підприємництва обумовлюється широтою його інтерпретації та напрямом структурування. Широта інтерпретації фінансового механізму визначає обсяг суб'єкт-суб'єктних та суб'єкт-об'єктних опозицій, що можуть бути включені до складу механізму та особливості динаміки закономірностей, на основі яких (чи з використанням яких) функціонує механізм фінансової безпеки. При вузькому розумінні фінансового механізму фінансової безпеки суб'єкта підприємництва зовнішні впливи та суб'єкти зовнішнього кола діють безпосередньо на механізм в цілому, змінюючи взаємодії всередині нього, поведінку та фінансові інтереси суб'єктів внутрішнього кола, які, виходячи із нових умов, з нових позицій оцінюють рівень фінансової безпеки та обирають нові управлінські впливи. Фінансовий механізм з цієї точки зору є частково відкритою економічною системою, що має ієрархічні рівні організації. При широкому розумінні – фінансовий механізм фінансової безпеки суб'єкта являє собою практично повністю відкриту систему, оскільки суб'єкт-об'єктні опозиції виникають як між суб'єктами внутрішнього кола та об'єктом (опозиції першого порядку), так і між суб'єктами зовнішнього кола та об'єктом (опозиції другого порядку), змінюючи закономірності функціонування самого механізму.

У другому розділі **«Науково-методичне забезпечення фінансового механізму фінансової безпеки суб'єктів підприємництва»** представлено результати дослідження стосовно структурної динаміки розвитку економіки та рівня фінансової безпеки, адекватності методичного забезпечення рівня фінансової безпеки як за окремими індикаторами, так і за інтегральними оцінками.

Результати дослідження свідчать про існування специфічних тенденцій зміни рівня фінансової безпеки суб'єктів підприємництва за їх однорідними чи умовно однорідними групами. Зазначені тенденції можуть обумовлюватись односпрямованістю структурних перетворень в економіці. Інакше кажучи, сукупність зовнішніх небезпек та загроз є однорідною для однорідних груп суб'єктів підприємницької діяльності і залежною від структурного співвідношення груп підприємств. Дана теза робить можливою і доцільною узагальнену оцінку рівня фінансової безпеки суб'єктів підприємницької діяльності за наслідками реалізації зовнішніх небезпек та загроз, а в межах фінансового механізму фінансової безпеки суб'єктів підприємництва відповідає завданню оцінки зовнішнього середовища. Визначено, що основним джерелом зовнішніх небезпек та загроз фінансовій безпеці суб'єктів підприємництва є нестабільність економічного середовища, загальне зниження економічної активності, високий рівень волатильності основних характеристик та невідповідності у структурному співвідношенні однорідних груп суб'єктів підприємницької діяльності.

Визначено вектори розвитку видів економічної діяльності з точки зору досягнення ними фінансової безпеки¹:

- за всіма видами економічної діяльності – $E^{\min}; PVSF_{0,02}; DVSF_{0,26}; HV_{0,09}$;
- для сільського, лісового, рибного господарства – $E^{\min}; PVSF_{-0,11}; DVSF_{0,01}; HV_{-0,09}$;
- для промисловості – $E^{\min}; PVSF_{-0,21}; DVSF_{0,02}; HV_{-0,083}$;
- для будівництва – $E^{\max}; PVSF_{-0,1}; DVSF_{-1}; HV$;
- для оптової та роздрібною торгівлі, ремонту автотранспортних засобів та автомобілів – $E^{\min}; PVSF_{-0,093}; DVSF_{0,093}; HV_{-1}$;
- для транспорту, складського господарства, поштової та кур'єрської діяльності – $E^{\min}; PVSF_{-0,06}; DVSF_2; HV_{-0,033}$;
- для фінансової і страхової діяльності – $E^{\min}; PVSF_{0,097}; DVSF_{0,31}; HV_{0,31}$;
- для операцій з нерухомістю – $E^{\min}; PVSF_{0,1}; DVSF_{0,12}; HV_{0,83}$;
- в освіті – $E^{\min}; PVSF_{0,13}; DVSF_{0,16}; HV_{0,81}$;
- в охороні здоров'я та наданні соціальної допомоги – $E^{\max}; PVSF_{-0,076}; DVSF_{-0,02}; HV$.

Для обчислення параметрів векторів використано регресійний аналіз та методи дослідження рядів динаміки з підтвердженням достовірності за допомогою дисперсійного аналізу, t -статистики, f -статистики. Вихідними даними є фінансові характеристики суб'єктів підприємницької діяльності за видами економічної діяльності.

Сукупність індикаторів рівня фінансової безпеки може бути досить широкою, однак її принциповий склад варіюється залежно від конкретної мети дослідження і є суб'єктивним. При використанні одиничних індикаторів спостерігаються суттєві розбіжності у результатах оцінки та практичні труднощі щодо побудови ієрархії об'єктів дослідження за рівнем фінансової безпеки. Однак визначено, що існує високий рівень збіжності результатів оцінки рівня фінансової безпеки для умовно однорідних груп суб'єктів підприємницької діяльності

¹ поле 1: E^{\min} – залежність питомої ваги збиткових підприємств від питомої ваги фінансового результату у ВВП мінімізується (можливим є досягнення мінімально можливого значення питомої ваги збиткових підприємств, що свідчить про максимально можливий рівень фінансової безпеки суб'єктів підприємницької діяльності), E^{\max} – залежність питомої ваги збиткових підприємств від питомої ваги фінансового результату у ВВП максимізується (відповідає найнижчому з можливих рівнів фінансової безпеки суб'єктів підприємницької діяльності);

поле 2: прогнозний вектор фінансової безпеки $PVSF$ (*prognosis vector of financial safety*) – вимірюється у відсотках прогнозного рівня питомої ваги збиткових підприємств до сучасного рівня питомої ваги збиткових підприємств;

поле 3: бажаний вектор фінансової безпеки $DVSF$ (*desired vector of financial safety*) – вимірюється у відсотках бажаного рівня питомої ваги збиткових підприємств до сучасного рівня питомої ваги збиткових підприємств. У випадку, якщо поле 1 дорівнює E^{\max} , то індекс $DVSF$ позначається перед ним, а не після нього;

поле 4: ієрархія за вектором фінансової безпеки HV (*hierarchy after a vector*) – вимірюється як відношення $PVSF$ до $DVSF$.

за питомою вагою збиткових підприємств як узагальнюючим критерієм рівня фінансової безпеки та сукупністю одиничних індикаторів рівня фінансової безпеки. Результати дослідження рівня фінансової безпеки за сукупністю одиничних індикаторів для умовно однорідних груп суб'єктів підприємницької діяльності дали змогу виокремити джерела негативної та позитивної динаміки вектора фінансової безпеки. Основним джерелом зменшення рівня фінансової безпеки за результатами дослідження для переважної більшості суб'єктів господарювання (як на мезо-, так і на мікрорівні) є зменшення ефективності функціонування, погіршення оборотності капіталу.

При використанні інтегральних критеріїв оцінки рівня фінансової безпеки за однакової розрахункової бази спостерігаються суттєві відмінності результатів оцінки як для ієрархії об'єктів дослідження за рівнем фінансової безпеки, так і для спрямованості динаміки фінансової безпеки, що суттєво утруднює виконання специфічних функцій фінансового механізму фінансової безпеки. Збіжність результатів оцінки рівня фінансової безпеки за групою інтегральних критеріїв спостерігається в одному випадку з десяти для умовно однорідних груп суб'єктів підприємницької діяльності та жодного разу – для конкретних суб'єктів підприємництва (табл. 1).

Таблиця 1 – Узгодженість інтегральних оцінок рівня фінансової безпеки

Рівень оцінки	Об'єкт	Рівень узгодженості оцінок ²	Способи інтеграції одиничних складових
Макрорівень	За всіма видами економічної діяльності	1,01	Нерівномірний метод «суми місць», метод «суми місць» із врахуванням спрямованості змін одиничних індикаторів, графічний метод
Мезорівень	Сільське, лісове, рибне господарство	1,67	
	Промисловість	0,71	
	Будівництво	2,08	
	Оптова та роздрібна торгівля	0,98	
	Фінансова та страхова діяльність	0,36	
	Операції з нерухомістю	1,12	
	Освіта	0,82	
	Охорона здоров'я	0,92	
Мікрорівень	ТОВ ПАТ «ДТЕК Павлоград вугілля»	7,56	Нерівномірний метод «суми місць», метод «суми місць» із врахуванням спрямованості змін одиничних індикаторів, графічний метод, скорингова оцінка
	ТОВ «Павлоградський завод технологічного обладнання»	1,15	
	ВСП «Шахтоуправління імені Героїв Космосу»	1,05	

Запропоновано наступні напрями удосконалення методичного забезпечення кількісної оцінки рівня фінансової безпеки суб'єкта підприємництва:

²За критерієм міні-максу узгодженість оцінок вважається досягнутою, коли значення критерію не перевищує 0,5

удосконалення методичного забезпечення даної оцінки з системної точки зору для внутрішньосистемних складових оцінки (узгодження методичного забезпечення оцінки фінансового стану та ефективності функціонування суб'єкта підприємства, методичне забезпечення оцінки рівня змінності основних характеристик рівня фінансової безпеки, методичне забезпечення оцінки стану динамічної рівноваги суб'єкта підприємства); удосконалення методичного забезпечення оцінки рівня фінансової безпеки з системної точки зору для зовнішньосистемних впливів (розробка методичних підходів до оцінювання позиції фінансової безпеки суб'єкта підприємства у конкретних економічних умовах).

Зважаючи на збіжність результатів оцінки та високий рівень інформативності для якісної узагальнюючої оцінки рівня фінансової безпеки запропоновано використання уніфікованої сукупності ідентифікаційної інформації щодо позиції фінансової безпеки суб'єкта підприємства у формі паспорта. Паспорт фінансової безпеки представляє інформацію щодо градацій її рівня за сукупністю одиничних індикаторів. Рівень фінансової безпеки за паспортом включає три градації. Кількісні межі градацій визначають як значення індикаторів, властивих абстрактним утворенням суб'єктів підприємства «суб'єкт-стандарт» (має очікувані фінансові параметри суб'єкта з умовно однорідної групи) та «суб'єкт-еталон» (має нормативні або найкращі з можливих значення індикаторів за фінансовими параметрами суб'єктів з умовно однорідної групи). Паспорт фінансової безпеки визначає позицію фінансової безпеки суб'єкта підприємства в конкретних економічних умовах, його використання удосконалює інструктивно-методичне забезпечення фінансового механізму фінансової безпеки суб'єкта підприємства.

У третьому розділі «**Напрями удосконалення механізму фінансової безпеки суб'єкта підприємства**» представлено розробки стосовно удосконалення організаційного забезпечення фінансового механізму фінансової безпеки суб'єкта підприємства, його адаптації до функціонування в умовах невизначеності та особливостей функціонування в умовах агресивного економічного середовища.

Структурно-декомпозиційний аналіз виявив переважний розподіл специфічних функцій фінансового механізму фінансової безпеки суб'єктів підприємства між керівними структурами різних рівнів відповідальності. Поєднання результатів структурно-декомпозиційного аналізу організаційного забезпечення фінансового механізму фінансової безпеки суб'єктів підприємства, результатів дослідження його функціонального навантаження, з урахуванням типології завдань на основі системного підходу, дало змогу створити теоретичну модель мережі взаємодій керівних органів при реалізації цього механізму. Також при побудові моделі мережі взаємодій керівних органів використано ієрархію завдань фінансового механізму, що має суттєві відмінності в різних конкретно-економічних умовах (рис. 2).

Зазначена модель конкретизована для суб'єктів підприємства з нормальним фінансовим станом та для суб'єктів підприємства з нестабільним фінансовим станом в умовах неагресивного економічного середовища.

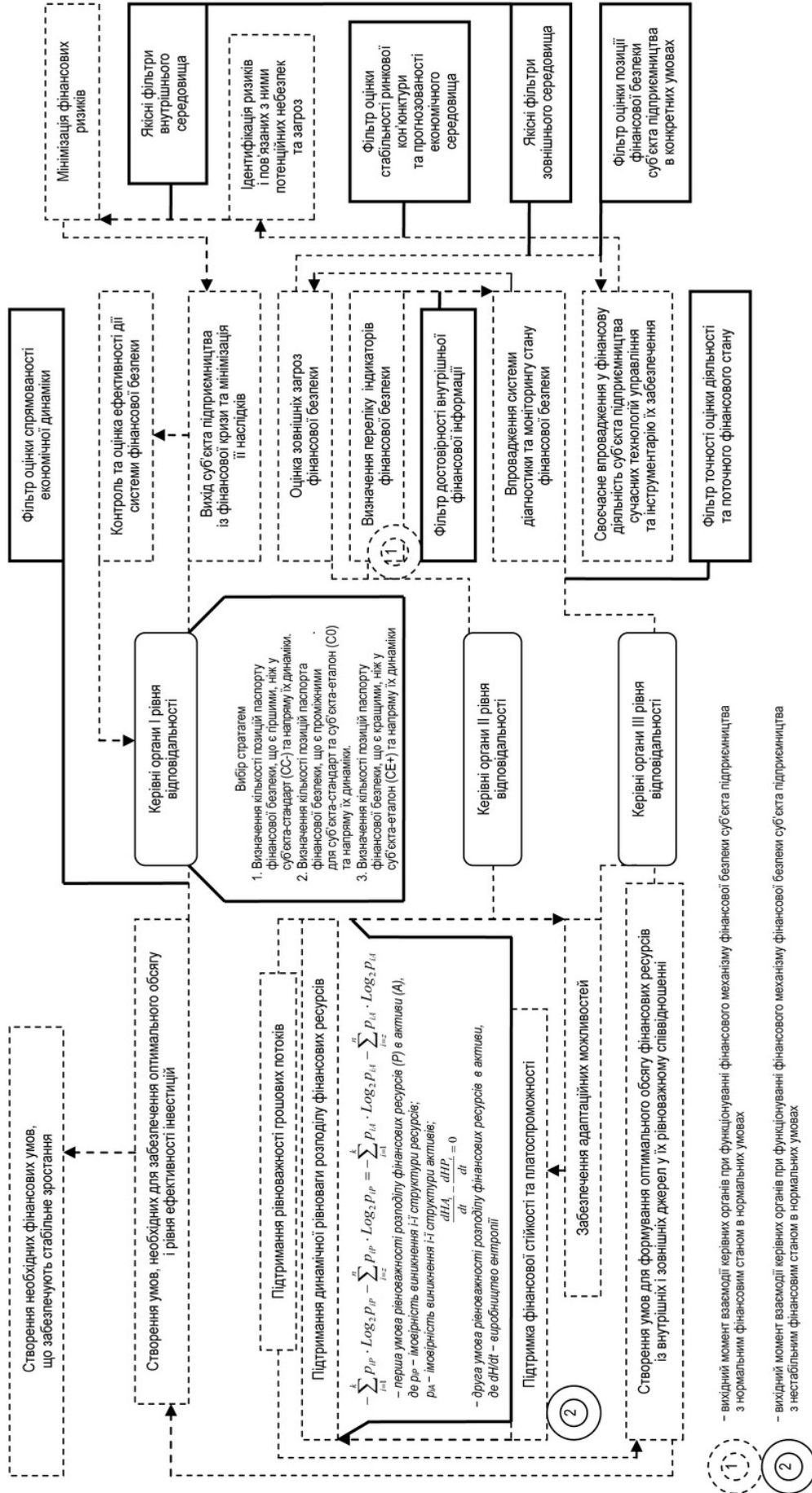

Рисунок 2 – Узагальнена форма теоретичної моделі мережі взаємодій керівних органів суб'єкта підприємництва при реалізації фінансового механізму фінансової безпеки з урахуванням невизначеності

Взаємодії керівних органів в межах першої моделі мають в цілому циклічний характер, при цьому створюється єдиний цикл керівних взаємодій та не порушується ієрархія відносин керівних органів різних рівнів відповідальності при їх взаємодії. Для моделі взаємодій керівних органів при функціонуванні фінансового механізму фінансової безпеки суб'єкта підприємництва з нормальним фінансовим станом в неагресивному економічному середовищі утворюється одна лінія взаємодій керівних органів, що складається з шести елементів, та два цикли з тринадцяти та дванадцяти елементів. Оскільки при функціонуванні цієї моделі кінцевим елементом є створення необхідних фінансових умов, що забезпечують стабільне зростання, то підсумковими характеристиками результативності функціонування фінансового механізму фінансової безпеки суб'єкта підприємництва є показники зростання обсягів діяльності суб'єкта підприємства та величини його капіталу.

В другій моделі не існує незамкнених циклів керівних взаємодій, що в тому числі означає неможливість визначити результативність функціонування фінансового механізму, проте є чотири цикли із кількістю елементів від одинадцяти до п'ятнадцяти, що частково повторюють одне одного. Лінійна розгортка у часі конкретних форм теоретичних моделей мережі взаємодій керівних органів при функціонуванні фінансового механізму фінансової безпеки суб'єктів підприємництва може бути підставою для визначення послідовності реалізації завдань механізму та основних точок контролю ефективності його функціонування. Переважними точками контролю за функціонуванням фінансового механізму фінансової безпеки суб'єкта підприємництва з нормальним фінансовим станом, що діє в неагресивному економічному середовищі, визначено контроль за фінансовою стійкістю та платоспроможністю та контроль за рівноважним розподілом фінансових ресурсів чи грошових потоків. В межах другої моделі контролю підлягають показники фінансової стійкості та платоспроможності, індикатори рівня фінансової безпеки (з урахуванням конкретних економічних умов), кількісні характеристики рівня фінансових ризиків та пов'язаних з ними небезпек та загроз, кількісні характеристики зовнішніх загроз фінансовій безпеці.

Адаптація функціонування фінансового механізму фінансової безпеки суб'єктів підприємництва ґрунтується на розумінні такого механізму, як складноорганізована система, та передбачає необхідність розширення принципів його функціонування із врахуванням особливостей розуміння сутності невизначеності. При цьому доцільною є фільтрація управлінських дій в межах механізму з урахуванням джерел виникнення невизначеності відповідно до їх спрямованості (на внутрішні та зовнішні загрози фінансовій безпеці). Адаптація до умов невизначеності, окрім реалізації адаптаційної функції, потребує реалізації стабілізаційної функції, сутність якої полягає у формуванні рівноважного стану фінансів суб'єкта підприємництва, за якого коливання фінансових потоків не призводять до порушення закономірностей функціонування суб'єктів підприємства. Умовою досягнення рівноваги є рівність виробництва ентропій при формуванні фінансових ресурсів та при їх використанні, що із врахуванням ентропії пов'язаних характеристик дає рівняння виду:

$$-\sum_{i=1}^k p_{iP} \cdot \log_2 p_{iP} - \sum_{i=z}^n p_{iP} \cdot \log_2 p_{iP} + \sum_{i=1}^k p_{iA} \cdot \log_2 p_{iA} + \sum_{i=z}^n p_{iA} \cdot \log_2 p_{iA} = 0 \quad (1)$$

де p_{iP} – імовірність виникнення i -го обсягу ресурсів;

p_{iA} – імовірність виникнення i -го обсягу активів.

Вирішення рівняння (1) дало змогу визначити характеристики рівноважного стану суб'єктів підприємництва (табл. 2).

Таблиця 2 – Характеристики рівноважного стану суб'єктів підприємництва за формуванням та розподілом фінансових ресурсів

Характеристики	ПАТ «ДТЕК Павлоградвугілля»	ВСП «Шахтоуправління імені Героїв Космосу»	ТОВ «Павлоградський завод технологічного обладнання»
Джерела невизначеності при формуванні фінансових ресурсів – питома вага в стані рівноваги	Резервний капітал, виплати персоналу, цільове фінансування, інші довгострокові зобов'язання, поточні зобов'язання за виданими авансами, поточні зобов'язання з бюджетом від 0,34 до 6,4 %	Інший додатковий капітал, довгострокові кредити банків, інші довгострокові зобов'язання, короткострокові кредити банків, векселі видані, поточні зобов'язання з бюджетом від 43,83 до 44 %	Інший додатковий капітал, нерозподілений прибуток, інші поточні зобов'язання від 9,07 до 9,48 %
Джерела нестабільності при розподілі фінансових ресурсів – питома вага в стані рівноваги	Дебіторська заборгованість за розрахунками з бюджетом, поточні фінансові інвестиції, грошові кошти в національній валюті, грошові кошти в іноземній валюті, витрати майбутніх періодів від 31,76 до 34,08 %	Незавершене будівництво, залишкова вартість основних засобів, виробничі запаси, незавершене виробництво, готова продукція, грошові кошти в національній валюті від 85,75 до 87,29 %	Залишкова вартість основних засобів, чиста реалізаційна вартість дебіторської заборгованості, дебіторська заборгованість за розрахунками з бюджетом, інша поточна дебіторська заборгованість, грошові кошти в національній валюті, інші оборотні активи від 68,38 до 70 %
Співзалежність ентропій формування та розподілу фінансових ресурсів	$HA_j = -0,6831 \cdot HP_{j-3} + 3,3371$	$HP_j = 0,3215 \cdot HA_{j-1} + 0,5353$	$HA_j = 0,0716 \cdot HP_{j-2} + 2,6652$
Співзалежність виробництва ентропій формування та розподілу фінансових ресурсів	$\frac{dHA_j}{dt} = -0,5351 \cdot \frac{dHP_{j-3}}{dt} + 0,0028$	$\frac{dHP_j}{dt} = 0,6886 \cdot \frac{dHA_{j-1}}{dt} + 0,0079$	$\frac{dHA_j}{dt} = 0,56 \cdot \frac{dHP_{j-2}}{dt} - 0,019$

Рівень імовірності наближення залежностей, наведених в таблиці 2, не є нижчим за 0,97.

Реалізація захисної функції фінансового механізму фінансової безпеки суб'єкта підприємництва може бути побудована на системі стратагем, що являють собою стандартизовану сукупність заходів, реалізованих у певній послідовності, яка обирається залежно від позиції фінансової безпеки суб'єкта в конкретних умовах. Розроблена система стратагем базується на положенні індикаторів паспорта фінансової безпеки суб'єкта підприємництва відносно «суб'єкта-стандарт» та «суб'єкта-еталон» та тенденціях їх динаміки. Представлено систематизовану

сукупність умов застосування стратагем, що дають основні їх комбінації, визначено співвідношення стратагем всередині кожної групи, сформовано послідовність реалізації завдань фінансового механізму фінансової безпеки суб'єкта підприємництва для всіх розроблених стратагем із врахуванням ієрархії завдань. В цілому розроблена система стратагем дає змогу обґрунтувати специфіку функціонування фінансового механізму фінансової безпеки суб'єкта підприємництва в умовах агресивного економічного середовища.

Стратегічне позиціонування трьох суб'єктів підприємництва при якісно близьких рівнях фінансової безпеки дало різні результати при виборі їх поведінки в агресивному економічному середовищі, що в цілому визначили якісне покращення рівня фінансової безпеки суб'єктів підприємництва.

ВИСНОВКИ

У дисертації здійснено теоретичне узагальнення та запропоновано нове вирішення наукового завдання розвитку теоретико-методичних засад фінансового механізму фінансової безпеки суб'єкта підприємництва. Проведене дослідження дає можливість зробити наступні висновки:

1. Сучасне розуміння сутності фінансового механізму та сутності фінансової безпеки дає змогу формувати широкий спектр визначень поняття «фінансовий механізм фінансової безпеки». Ієрархічна організація підходів до розуміння фінансового механізму суб'єкта підприємницької діяльності разом із логікою побудови поняття фінансової безпеки дає змогу сприймати відповідний фінансовий механізм як системне утворення, що або об'єктивно утворюється в межах суб'єкта підприємництва (широка інтерпретація), або суб'єктивно може бути використаний для досягнення сталості його функціонування на основі об'єктивно існуючих закономірностей розвитку (вужька інтерпретація).

2. Основою формалізації функціонального навантаження фінансового механізму фінансової безпеки суб'єкта підприємництва є аксіоми загальності, неповторюваності та відкритості, сутність яких розкривається в межах індетерміністського сприйняття зазначеного механізму як системного утворення. Загальні (розподільна та контрольна) та специфічні (стабілізаційна, адаптаційна та захисна) функції фінансового механізму фінансової безпеки у взаємозв'язку із принципами його функціонування формують ієрархічно організовану сукупність завдань.

3. Аналіз системи зв'язків між різними ієрархічними рівнями форм забезпечення фінансового механізму фінансової безпеки суб'єкта підприємництва дав змогу виявити існування їх гетерархії. Зазначений механізм являє собою складно організовану систему і в загальному випадку його широка інтерпретація є більш адекватною. З цієї точки зору, фінансовий механізм фінансової безпеки суб'єкта підприємництва є практично відкритою системою, що включає в себе суб'єкт-об'єктні опозиції між суб'єктами внутрішнього кола і об'єктом (опозиції першого порядку) та суб'єктами зовнішнього кола та об'єктом (опозиції другого порядку).

4. У процесі дослідження визначено існування взаємозв'язку між рівнем фінансової безпеки умовно однорідних груп суб'єктів підприємництва та існуванням структурних невідповідностей у їх розвитку. Специфічність динаміки виробництва ВВП та фінансового результату за окремими видами економічної діяльності обумовлюється переважно порушеннями параметрів циклічності та високою волатильністю характеристик. Вектор змін фінансової безпеки суб'єктів підприємництва, виходячи із характеристик макросередовища, є переважно негативним (за виключенням фінансової та страхової діяльності, сільського господарства та освіти).

5. Дослідження методичного забезпечення оцінки рівня фінансової безпеки суб'єктів підприємництва виявило суттєві недоліки змістового та технічного характеру. Сукупність одиничних індикаторів суб'єктивована, змінна, не дає можливості формувати однозначні якісні висновки щодо рівня фінансової безпеки, не адаптована до конкретних економічних умов функціонування суб'єктів, не враховує змінного характеру економічного середовища та ролі невизначеності в економічних процесах тощо. Недоліки інтегральних оцінок рівня фінансової безпеки пов'язані передусім з частковим дублюванням значущості окремих складових (внаслідок збігу їх змістового наповнення), недостатньою системністю оцінок (внаслідок неврахування взаємозв'язків між елементами оцінок), неврахуванням специфіки функціонування суб'єктів господарювання в конкретних економічних умовах та у взаємозв'язку із невизначеністю.

6. Удосконалення методичного забезпечення фінансового механізму фінансової безпеки суб'єкта підприємництва має відповідати принципам єдності, системності, комплексності, інформативності, гнучкості на основі розуміння самого механізму як синергетичної системи. Відповідно запропоновано проводити якісну оцінку рівня фінансової безпеки суб'єкта підприємництва як оцінку її позиції в конкретних економічних умовах на основі уніфікованої сукупності ідентифікаційної інформації у формі паспорта. Паспорт фінансової безпеки включає в себе інформацію щодо вектора фінансової безпеки, сукупності індикаторів рівня фінансової безпеки, значення індикаторів рівня фінансової безпеки «суб'єкта-стандарт» (має середні фінансові параметри суб'єкта з умовно однорідної групи) та значення індикаторів рівня фінансової безпеки «суб'єкта-еталон» (має нормативні або найкращі з можливих значення індикаторів за фінансовими параметрами суб'єктів з умовно однорідної групи).

7. Удосконалення організаційного забезпечення фінансового механізму фінансової безпеки суб'єктів підприємництва може ґрунтуватись на використанні теоретичної моделі мережі взаємодій керівних органів, що створена із врахуванням системності самого механізму, з використанням ієрархії завдань його функціонування (змінної у різних конкретних економічних умовах), розподілом завдань та функцій механізму між керівними органами різних рівнів відповідальності. Модель включає послідовність реалізації завдань механізму та сукупність взаємодій керівних органів при їх реалізації, дає змогу визначити цикли взаємодій, при лінійній розгортці у часі слугує підставою для визначення точок контролю за функціонуванням механізму.

8. Функціонування фінансового механізму фінансової безпеки суб'єктів підприємництва передбачає одночасну реалізацію як адаптаційної, так і стабілізаційної функцій механізму. Реалізація адаптаційної функції ґрунтується на необхідності фільтрації управлінських дій щодо функціонування механізму з урахуванням джерел виникнення невизначеності. Реалізація стабілізаційної функції визначається необхідністю зменшення загального рівня невизначеності функціонування суб'єкта. Досягти стабілізації можна за умови досягнення рівноважного співвідношення фінансових потоків. Моделювання рівноважного співвідношення фінансових потоків передбачає визначення кількості джерел невизначеності, визначення рівня ентропії та рівня виробництва ентропії відокремлено при формуванні та розподілі фінансових ресурсів. Рівноважне співвідношення фінансових потоків утворюється при досягненні максимального рівня ентропії та мінімальному виробництві ентропії.

9. Для обґрунтування специфічної поведінки суб'єкта підприємництва в умовах агресивного економічного середовища пропонується використовувати систему стратагем, що являють собою стандартизовану сукупність заходів, реалізованих у певній послідовності, яка обирається залежно від позиції фінансової безпеки суб'єкта. Система стратагем побудована з використанням теорії стратегічного позиціонування на основі результатів якісної оцінки рівня фінансової безпеки суб'єкта та дає змогу визначити послідовність реалізації ієрархічно організованих завдань фінансового механізму фінансової безпеки.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ

Колективні монографії

1. Інвестиційно-інноваційні аспекти впливу фінансової інфраструктури на розвиток національного господарства України : монографія / за заг. ред. д-ра фіз.-мат. наук, проф. С. О. Смирнова / С. О. Смирнов, О. М. Грабчук, К. С. Тимощенко та ін. – Дніпропетровськ, 2010. – 360 с. (19,18 друк. арк.). *Особистий внесок*: охарактеризовано сутність та форми прояву невизначеності інвестиційно-інноваційних процесів (0,56 друк. арк.).
2. Управління фінансовою інфраструктурою національної економіки України : монографія / за заг. ред. д-ра фіз.-мат. наук, проф. С. О. Смирнова / С. О. Смирнов, О. М. Грабчук, К. С. Тимощенко та ін. – Дніпропетровськ, 2011. – 200 с. (11,68 друк. арк.). *Особистий внесок*: визначено кількісні параметри невизначеності розвитку реального сектора економіки (1,125 друк. арк.).
3. Управління розвитком підприємства в інтеграційних умовах: монографія / за заг. ред. д-ра екон. наук, проф. Т. В. Гринько / Т. В. Гринько, К. С. Тимощенко та ін. – Дніпропетровськ, 2014. – 324 с. (20,25 друк. арк.). *Особистий внесок*: охарактеризовано індикатори кількісної оцінки рівня фінансової безпеки суб'єктів підприємництва (0,93 друк. арк.).

Публікації у наукових фахових виданнях

4. Тимощенко К. С. Невизначеність інвестиційних процесів / К. С. Тимощенко // Вісник Дніпропетровського університету. – (Серія «Економіка»). – Дніпропетровськ : ДНУ. – Вип. 4 (1). – 2010. – С. 29–35 (0,5 друк. арк.).
5. Тимощенко К. С. Формування системи принципів фінансового ризик-менеджменту / К. С. Тимощенко, О. М. Грабчук // Економічний аналіз : зб. наук. праць. – Тернопіль : Економічна думка. – № 5. – 2010. – С. 241–244 (0,6 друк. арк.). *Особистий внесок*: розроблено систему принципів ризик-менеджменту підприємства (0,4 друк. арк.).
6. Тимощенко К. С. Фінансовий ризик-менеджмент: типологія помилок / К. С. Тимощенко // Економічний аналіз : зб. наук. праць. – Тернопіль : Економічна думка. – Вип.8, ч. 2. – 2011. – С. 342–345 (0,6 друк. арк.).
7. Тимощенко К. С. Системний підхід у формуванні поняття механізму фінансової безпеки суб'єкта підприємництва / К. С. Тимощенко // Інвестиції: практика та досвід. – 2013. – № 17. – С. 79–82 (0,69 друк. арк.).
8. Тимощенко К. С. Структура механізму фінансової безпеки суб'єкта підприємництва / К. С. Тимощенко // Вісник Дніпропетровського університету. – (Серія «Економіка»). – Вип.7(3). – 2013. – С. 89–96 (0,56 друк. арк.).
9. Тимощенко К. С. Макроекономічні впливи на рівень фінансової безпеки суб'єктів підприємництва / К. С. Тимощенко // Вісник Української академії банківської справи. – 2013. – № 2 (35). – С. 109–113 (0,81 друк. арк.).
10. Тимощенко К. С. Функціональне навантаження механізму фінансової безпеки суб'єкта підприємництва / К. С. Тимощенко // Економіка та держава. – 2013. – № 12. – С. 66–70 (0,81 друк. арк.).
11. Тимощенко К. С. Управління фінансовою безпекою підприємства в умовах невизначеності / О. М. Грабчук, К. С. Тимощенко // Вісник Академії митної справи України. – 2014. – № 2(52). – С. 36–42 (0,8 друк. арк.). *Особистий внесок*: сформовано систему фільтрів управлінських рішень стосовно фінансової безпеки суб'єкта підприємництва в умовах невизначеності (0,6 друк. арк.).

Публікації в інших виданнях

12. Тимощенко К. С. Класифікація факторів ризику діяльності підприємств / К. С. Тимощенко // Перспективы экономического развития : материалы Всеукраинской научно-практической конференции молодых ученых. – Т. 2. – Николаев : НУК. – 2009. – С. 29–31 (0,2 друк. арк.).
13. Тимощенко К. С. Порушення системи ризик-менеджменту корпорацій / К. С. Тимощенко // Перспективи розвитку економіки України: теорія, методологія, практика : матеріали XVI Міжрегіональної наук.-практ. конф. – Луцьк : Волин. мистецька агенція «Терен», 2011. – С. 287–288 (0,18 друк. арк.).
14. Тимощенко К. С. Страхування ризиків як метод мінімізації втрат / К. С. Тимощенко // Фінансова безпека та економічне зростання: домогосподарство, підприємство, регіон, держава : збірник тез доповідей Міжнародної

- науково-практичної конференції. – Полтава : Інтерграфіка, 2011. – С. 121–124 (0,18 друк. арк.).
15. Тимощенко К. С. Поняття та сутність фінансової безпеки суб'єкта господарювання / К. С. Тимощенко // Геоекономічні проблеми міжнародних відносин: оцінки, прогнози, сценарії : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (Київ, 15–16 листопада 2013 р.). – м. Київ, 2013. – С. 51–52 (0,25 друк. арк.).
16. Тимощенко К. С. Макроекономічні зміни рівня фінансової безпеки підприємств / К. С. Тимощенко // Економіка і менеджмент – 2013: перспективи інтеграції та інноваційного розвитку : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції. – Т. 3. – Дніпропетровськ, 2014. – С. 90–92 (0,18 друк. арк.).
17. Тимощенко К. С. Недоліки інтегральної оцінки рівня фінансової безпеки суб'єктів підприємництва / К. С. Тимощенко // Економіка і менеджмент. – 2015: перспективи інтеграції та інноваційного розвитку : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (Дніпропетровськ, 23–24 квітня 2015 р.). – Т. 9. – С. 61–64 (0,2 друк. арк.).

АНОТАЦІЯ

Тимощенко К. С. Фінансовий механізм фінансової безпеки суб'єктів підприємництва. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.08 – Гроші, фінанси і кредит. – Державний вищий навчальний заклад “Українська академія банківської справи Національного банку України”, Суми, 2015.

У дисертації розглянуто теоретичне забезпечення фінансового механізму фінансової безпеки суб'єкта підприємництва. Сформовано визначення поняття «фінансовий механізм фінансової безпеки суб'єкта підприємництва». Уточнено поняття фінансової безпеки. Визначено основні та специфічні функції фінансового механізму фінансової безпеки суб'єкта підприємництва, аксіоми та принципи його функціонування. Сформовано ієрархію завдань фінансового механізму фінансової безпеки суб'єкта підприємницької діяльності та розглянуто його структурну організацію.

Визначено сучасний якісний рівень фінансової безпеки суб'єктів підприємницької діяльності за окремими індикаторами та за інтегральними показниками. Виокремлено групу найбільш інформативних індикаторів рівня фінансової безпеки та сформовано систему її якісної оцінки (паспорт фінансової безпеки), що ґрунтується на закономірностях динаміки фінансової безпеки за видами економічної діяльності.

Розроблено теоретичні моделі мережі взаємодій керівних органів при функціонуванні фінансового механізму фінансової безпеки суб'єкта підприємництва з нормальним фінансовим станом та для суб'єкта підприємництва з нестабільним фінансовим станом в нормальних умовах. Визначено напрями адаптації

системного управління рівнем фінансової безпеки до умов невизначеності, в тому числі розроблено моделі рівноважного стану суб'єктів підприємництва. Сформовано функціонально орієнтовану систему стратегем управління рівнем фінансової безпеки суб'єкта підприємництва.

Ключові слова: фінансова безпека, фінансовий механізм фінансової безпеки, індикатори фінансової безпеки, паспорт фінансової безпеки, функції фінансової безпеки, стратегеми фінансової безпеки суб'єкта підприємництва.

АННОТАЦИЯ

Тимошенко К. С. Финансовый механизм финансовой безопасности субъектов предпринимательства. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата экономических наук по специальности 08.00.08 – Деньги, финансы и кредит. – Государственное высшее учебное заведение “Украинская академия банковского дела Национального банка Украины”, Сумы, 2015.

В диссертации описаны теоретические основы финансового механизма финансовой безопасности субъекта предпринимательства. Произведён семантический анализ и уточнены формулировки понятий «механизм», «экономический механизм», «финансовый механизм», «экономическая безопасность», «финансовая безопасность». Сформировано определение понятия «финансовый механизм финансовой безопасности субъекта предпринимательства» в широком и узком смыслах. Уточнено понятие финансовой безопасности. Определены основные и специфические функции финансового механизма финансовой безопасности субъекта предпринимательства, аксиомы и принципы его функционирования. Сформирована иерархия заданий финансового механизма финансовой безопасности субъекта предпринимательской деятельности и рассмотрена его структурная организация. Определены субъект-объектные и субъект-субъектные оппозиции финансового механизма финансовой безопасности субъекта предпринимательства.

Проанализирована структурная динамика развития экономики Украины и уровень финансовой безопасности субъектов предпринимательства по видам экономической деятельности с учетом тенденций динамики и лагом действия. Определен современный качественный уровень финансовой безопасности субъектов предпринимательской деятельности по отдельным индикаторам и по интегральным показателям. Выделена группа наиболее информативных индикаторов уровня финансовой безопасности и сформирована система ее качественной оценки (паспорт финансовой безопасности), которая основывается на закономерностях динамики финансовой безопасности по видам экономической деятельности.

Осуществлен структурно-декомпозиционный анализ организационного обеспечения финансового механизма финансовой безопасности субъекта предпринимательства и сформирована типология заданий руководящих органов субъекта предпринимательства по уровням ответственности. Разработаны тео-

ретические модели сети взаимодействий руководящих органов при функционировании финансового механизма финансовой безопасности субъекта предпринимательства с нормальным финансовым состоянием и для субъекта предпринимательства с нестабильным финансовым состоянием в нормальных условиях. Определены направления адаптации системного управления уровнем финансовой безопасности к условиям неопределенности, в том числе разработаны модели равновесного состояния субъектов предпринимательства. Сформирована функционально ориентированная система стратегем управления уровнем финансовой безопасности субъекта предпринимательства.

Ключевые слова: финансовая безопасность, финансовый механизм финансовой безопасности, индикаторы финансовой безопасности, паспорт финансовой безопасности, функции финансовой безопасности, стратегемы финансовой безопасности субъекта предпринимательства.

SUMMARY

Timoschenko K. S. Financial mechanism of financial safety of the business entities. – Manuscript.

The dissertation for the acquisition of a scientific degree of the candidate of economic sciences in specialty 08.00.08 – Money, finances and credit. – State Higher Educational Institution “Ukrainian Academy of Banking of the National Bank of Ukraine”, Sumy, 2015

The present thesis considers the theoretic provision for the formation of financial security of a business entity. The wording has been formed for the notion of “financial security of a business entity”. The notion of financial security has been clarified. Main and inherent functions of the financial mechanism of financial security as well as the fundamental truth and principles of its functions have been defined. The hierarchy of the tasks for the financial mechanism of enterprise protection has been formed; its structural organization has been analyzed.

Modern level of financial security for business entities has been defined according to separate indexes and overall performance indexes. The group of most informative indexes for financial security level has been distinguished; system of its quality assessment has been formed (financial security passport) basing on consistent pattern of financial security dynamics according to the industry.

The theoretical model for policy-making bodies’ cooperation has been developed in conditions of fully operating financial security mechanism for business entities in stable financial position as well as those in unstable financial position in appropriate conditions. The directions for financial security system management adaptation have been determined with regard to uncertainty; the models for balanced condition of business entities have been developed. Function oriented stratagem system has been formed for enterprise financial security management.

Key words: financial security, financial security mechanism, financial security indexes, financial security passport, financial security functions, enterprise financial security stratagems.

Відповідальний за випуск
доктор економічних наук, професор
Козьменко Сергій Миколайович

Підписано до друку 19.08.2015.
Формат 60x90/16. Обл.-вид. арк. 0,9.
Гарнітура Times. Тираж 100 пр.

Державний вищий навчальний заклад
“Українська академія банківської справи
Національного банку України”.
Адреса: вул. Петропавлівська, 57, м. Суми, 40000, Україна.
Свідоцтво про внесення до Державного реєстру
видавців, виготівників і розповсюджувачів
видавничої продукції: серія ДК № 4694 від 19.03.2014